

Työryhmä 1: Lapset pohtivat – pakolaiskysymyksen käsittely kouluissa

Vetäjä: Kristina Kaihari, opetusneuvos, Opetushallitus

Sihteeri: Markus Alanko, erikoissuunnittelija, oikeusministeriö / rikosentorjuntaneuvoston sihteeristö

Lasten huolet ja kysymykset unohtuvat helposti keskusteltaessa pakolaiskysymyksistä asuinalueella, eikä kotona ei aina pystytä vastamaan näihin kysymyksiin. Työryhmän tehtävänä oli pohtia erityisesti, mitkä ovat suurimmat lasten ja nuorten huolenaiheet, kun puhutaan pakolaisista. Työryhmä mietti myös, miten pakolaiskysymystä voisi käsitellä kouluissa yhteistyössä vanhempien, viranomaistahojen ja Pakolaisavun tai muiden järjestöjen kanssa turvallisuuden ja sen tunteen lisäämiseksi.

Työryhmän aluksi **Escocia Nsuku** Suomen Pakolaisavusta kertoi järjestön järjestämistä *kouluvierailuista*, joilla pakolaisena Suomeen saapunut henkilö kertoo lapsille omista kokemuksistaan. Esitys sisältää usein kertomuksia kotimaasta lähdön syistä, kokemuksia matkasta Suomeen ja siitä, miten hänen elämänsä Suomessa on käynnistynyt. Työryhmä kannattikin Suomeen onnistuneesti kotoutuneiden pakolaisten hyödyntämistä esimerkkeinä ja roolimalleina äskettäin Suomeen saapuneille pakolaisnuorille.

Kunta järjestää hakemuksen käsittelyä odottaville oppivelvollisuusikäisille turvapaikanhakijanuorille perusopetusta ja myös alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen. Vastaanottokeskuksissa järjestetään myös kielenopetusta, mutta sen alkaminen vaihtelee vastaanottokeskuksittain. Koulut järjestävät pakolaisille *valmistavia luokkia*, ja useilla kunnilla on tästä toiminnasta jo aikaisempaa kokemusta. Valmistavien luokkien yhteydessä pidettiin hyvänä käytäntönä järjestää *kummitoimintaa*, jossa pakolaisille nimetään vapaaehtoisia auttajia. Pakolaisten koulutuksessa on kuitenkin paljon haasteita. Kulttuuristen erojen lisäksi ei välttämättä tunneta esimerkiksi meidän kirjoitusjärjestelmää. Nuoren integroitumiselle on koettu olevan haittaa myös siitä, että hän opiskelee ikäistään alemmalla luokka-asteella. Nuorelle onkin alkuun hyvä tarjota oppiaineita, joissa kieli ei ole este oppimiselle. Pakolaislasten ja heidän huoltajiensa on huomattu olevan erittäin motivoituneita koulutuksen suhteen.

Viranomaisten yhteistyössä koettiin olevan paljon parantamisen varaa. Esimerkiksi kotouttamiseen liittyvää koulutusta tarjoavilla opettajilla on usein käytössään hyvin vähän taustatietoa pakolaistaustaisista oppilaista. Koulutuksen järjestäjän olisi hyvä tietää ainakin oppilaan äidinkieli, koulutustausta ja vanhempien koulutustausta. Viranomaisyhteistyön kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota ainakin tietosuoja-asioihin, sillä kunnissa on kokemuksia, joissa jokainen viranomainen ajattelee olevansa vaitiolovelvollinen, ja tämän seurauksena tietoa ei jaeta. Koulujen kannattaisi hyödyntää järjestöjä nykyistä enemmän. Järjestöt kuten esimerkiksi Suomen Pakolaisapu voisivat tukea opettajaa hänen työssään. Myös useat aikuiset turvapaikanhakijat ovat toivoneet voivansa osallistua koulujen toimintaan. Monet heistä ovat toimineet opettajana kotimaassaan ja puhuvat hyvää englantia.

Työryhmässä havaittiin, että kunnissa on kehitetty hyviä käytäntöjä, mutta niitä ei levitetä ainakaan vielä tarpeeksi systemaattisesti. Tähän tulisi kiinnittää huomiota. Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamisen osaamiskeskus onkin aloittanut kotouttamiseen liittyvien *hyvin käytäntöjen keräämisen*. Hyviä käytäntöjä on kertynyt myös kuntien alueilla, joissa oppilaista merkittävä osa on maahanmuuttajataustaisia.

Eri tekijät vaikuttavat kantaväestön lasten ja nuorten kokemiin huolenaiheisiin pakolaisista. Merkittävänä tekijänä pidettiin lasten ja nuorten vanhempien ennakkoluuloja ja asenteita. Vanhemmat ovat mm. kyseenalaistaneet kantaväestön ja maahanmuuttajien kohtaamistilaisuuksien järjestämistä. Työryhmässä tuotiin esille, että tähän on ollut joskus tosin perusteitakin. Työryhmä kuitenkin korosti *aitojen kohtaamistilaisuuksien* merkitystä. Esimerkiksi liikuntatapahtumista on saatu hyviä kokemuksia. Sekavaksi tilanteen muodostaa lapselle, jos koulusta ja kotoa on saatu erilaista informaatiota pakolaisista ja heihin suhtautuminen ristiriitaista. Tytöillä on poikia enemmän kokemuksia turvattomuuden tunteesta, mikä liittyy erityisesti seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan. Työryhmässä kuitenkin painotettiin, että vaikka pakolaisiin liittyvä keskustelu saattaa herättää pelkoa lapsessa, niin kaikesta tulisi pystyä keskustelemaan asiallisesti. Asioita ei tarvitse myöskään liikaa kaunistella. Jos *asiallinen ja faktoihin perustuva tiedotus* puuttuu, asiat voivat saada esimerkiksi sosiaalisessa mediassa käsittämättömät mittasuhteet.